

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27.10.1993, sp. zn. 4 Cdo 45/92, ECLI:CZ:VSPH:1993:4.CDO.45.1992.1

Číslo: 23/1995

Právní věta: Pokud řízení o dědictví po původním vlastníku věci, vydávané podle zákona č. 87/1991 Sb., bylo zastaveno podle ustanovení § 32 dříve platného zákona č. 95/1963 Sb., je podmínka předložení závěti v dědickém řízení (viz § 3 odst. 2 písm. a/ zákona č. 87/1991 Sb.) splněna i v případě, že závěť byla předložena až v souvislosti s dodatečným projednáním dědictví podle ustanovení § 47 dříve platného zákona č. 95/1963 Sb. ohledně nově najevo vyšlého majetku, který byl ke dni úmrtí zůstavitele (původního vlastníka vydávané věci) v jeho vlastnictví. I podmínka předložení závěti v dědickém řízení musí však být jako podmínka vzniku nároku na vydání věci podle ustanovení zákona č. 87/1991 Sb. splněna nejpozději do konce lhůty uvedené v ustanovení § 5 odst. 2 téhož zákona.

Soud: Vrchní soud v Praze

Datum rozhodnutí: 27.10.1993

Spisová značka: 4 Cdo 45/92

Číslo rozhodnutí: 23

Číslo sešitu: 1-2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dědění, Rehabilitace, Restituce

Předpisy: 87/1991 Sb. § 3 odst. 2 písm. a
§ 5 odst. 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozhodnutím z 30.3.1992 bývalé Státní notářství pro Prahu 4 zamítlo návrh na registraci dohody o vydání věci, uzavřené 25.11.1991 podle zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích (šlo o 4/22 domu čp. 903 se 4/22 pozemků parc. č. 1394 a parc. č. 1395 v P. M.). Své rozhodnutí odůvodnilo tím, že J. B. nesplňuje podmínku doby, ve které měla být závěť předložena při původním řízení o dědictví, které bylo zastaveno 11.1.1984 s tím, že závěť zůstavitelka nezanechala. Závěť byla předložena až 10.3.1991 zasláním její ověřené fotokopie a teprve 12.4.1991 byl s J. B. sepsán protokol o zjištění stavu a obsahu této závěti.

Městský soud v Praze rozhodl o J. B. svým usnesením tak, že rozhodnutí státního notářství potvrdil. Ztotožnil se se závěrem státního notářství, že závěť nebyla předložena v dědickém řízení před účinností zákona č. 87/1991 Sb., takže J. B. nelze považovat za oprávněnou osobu podle ustanovení § 3 odst. 2 písm. a) citovaného zákona. Odvolací soud přitom vyslovil ve výroku svého potvrzujícího usnesení, že je dovolání přípustné, protože jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu (§

239 odst. 2 písm. a/ o. s. ř). Poukázal na to, že v rozhodnutí je řešena otázka výkladu ustanovení § 3 odst. 2 písm. a) zákona č. 87/1991 Sb., které lze vykládat i jiným způsobem, např. tak, že podmínka předložení závěti v dědickém řízení je zachována i tehdy, je-li závěť předložena v průběhu dodatečného projednání dědictví, bylo-li zahájeno kdykoli, ale nejpozději v poslední den lhůty stanovená pro uplatnění nároku podle ustanovení zákona č. 87/1991 Sb. Proti usnesení odvolacího soudu podala J. B. dovolání. Poukazovala na to, že již v roce 1983 v souvislosti s projednáním dědictví po zůstavitelce S. H. předložila zůstavitelčinu závěť státnímu notáři, který jí však vysvětlil, že pro ni i pro státní notářství bude časově jednodušší zastavit řízení pro nepatrnost majetku. Nebýt tohoto poučení, oprávněná by trvala na protokolaci předložené závěti. Jistě by tak učinila i tehdy, kdyby věděla, že po zůstavitelce existuje jiný majetek (hrobka na hřbitově). Dovolatelka je přesvědčena, že její nárok je důvodný i bez ohledu na výše popisované postupy státních notářů. Vychází z toho, že je ve smyslu ustanovení § 3 odst. 2 písm. a) zákona č. 87/1991 Sb. dědičkou ze závěti, která nabyla celé dědictví. V závěti se kromě drobností pamatovalo na nemovitost, kterou požaduje vydat, ale kterou zůstavitelka již v době smrti neměla ve svém držení. Dědičce J. B. byl vydán ve smyslu ustanovení § 32 odst. 2 dříve platného notářského řádu (zákon č. 95/1963 Sb.) pouze nepatrný majetek. V roce 1983 nebyly zákonné podmínky k projednání dědictví a dovolatelka má za to, že řízení podle ustanovení § 32 odst. 2 not. ř. bylo řízení v užším smyslu slova. Po úmrtí S. H. se žádné řízení o dědictví podle ustanovení § 33 a násl. not. ř. nekonalo, neboť nebyl znám všechen zůstavitelčin majetek. Oprávněná proto předložila platnou závěť znovu 10.3.1992 s návrhem na projednání dalšího majetku zůstavitelky tehdy již známého (hrobka a podíl na domě, který požaduje vydat). Je přesvědčena, že učinila i tímto krokem zákonu zadost, když z ustanovení § 3 odst. 2 písm. a) zákona č. 87/1991 Sb. vůbec nevyplývá, ve které fázi projednání dědění majetku dodatečně měla být závěť předložena. I projednání dědění majetku dodatečně najevo vyšlého je dědickým řízením, tedy není ničím jiným než projednáním dědictví. Navrhuje proto, aby dovolací soud dovoláním napadené rozhodnutí zrušil a zrušil též rozhodnutí státního notářství a věc vrátil k dalšímu řízení a k novému rozhodnutí.

Vrchní soud v Praze svým rozsudkem dovolání zamítl a žádnému z účastníků řízení nepřiznal náhradu nákladů řízení.

Z odůvodnění:

V projednávané věci dovolání bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a šlo o usnesení, proti kterému je dovolání přípustné podle ustanovení § 239 odst. 2 písm. a) o. s. ř. Bylo třeba se zabývat nejprve otázkou, v jakém rozsahu je dána přezkumná činnost soudu dovolacího.

Městský soud připustil dovolání s odůvodněním, že jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu. Tomu také odpovídá důvod dovolání, který má základ v tvrzení, že dovoláním napadené usnesení spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241 odst. 2, písm. d/ o. s. ř.). Dovolatelka nenamítala, že v řízení došlo k vadám uvedeným v ustanovení § 237 o. s. ř., nebo že řízení bylo postiženo jinou vadou, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241 odst. 2 písm. a, b) o. s. ř.). Z obsahu spisu nevyplývá, že by k některým z uvedených vad došlo. Se zřetelem k tomu přezkoumal dovolací soud dovoláním napadený rozsudek z hlediska uplatněného dovolacího důvodu a dospěl k závěru, že dovolání není důvodné. Zemřela-li osoba, jejíž věc přešla do vlastnictví státu v případech uvedených v ustanovení § 6 zákona č. 87/1991 Sb. (původní vlastník) před uplynutím lhůty uvedené v ustanovení § 5 odst. 2 tohoto zákona, je oprávněnou osobou za splnění podmínky státního občanství na prvním místě fyzická osoba, která byla ustanovena závětí původního vlastníka (jež byla předložena při dědickém řízení) univerzálním dědicem (§ 3 odst. 2 písm. a/ citovaného zákona). Z uvedeného ustanovení je patrné, že předložení závěti původního vlastníka v dědickém řízení je nutnou podmínkou vzniku nároku univerzálního dědice ze závěti na vydání věci; bez splnění této podmínky není tedy univerzální dědic ze závěti oprávněnou osobou ve smyslu ustanovení § 3 odst. 2 písm. a) zákona č. 87/1991 Sb. Podle ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 87/1991

Sb. vydá povinná osoba věc na písemnou výzvu oprávněné osobě, jež prokáže svůj nárok na vydání věci. Pro uplatnění tohoto nároku písemnou výzvou pak zákon stanoví v § 5 odst. 2 lhůtu 6 měsíců ode dne účinnosti zákona (tj. do 1.10.1991). Tato lhůta je tedy hmotněprávní a zákon nepřipouští její prodloužení.

Z uvedených ustanovení dovolací soud dovozuje, že podmínky pro vznik nároku na vydání věci (tedy i předložení závěti v dědickém řízení) musí být splněny nejpozději do konce uvedené lhůty a že případný výklad, připouštějící možnost splnění podmínek nutných pro vznik nároku až po uplynutí této lhůty, by byl s ustanovením § 5 odst. 2 uvedeného zákona v rozporu. Lze sice argumentovat tím, že výzvu k vydání věci je oprávněna podat oprávněná osoba, tedy osoba, u níž jsou podmínky pro vznik nároku na vydání věci již splněny. Striktní trvání na tomto požadavku by však mělo za následek nutnost opakovaného podání výzvy, neboť to zákon nevyklučuje. Protože takový postup by byl podle názoru dovolacího soudu odporující smyslu citovaného zákona, okamžikem dodatečného splnění podmínek pro vznik nároku v zákonem dané lhůtě je nedostatek výzvy zhojen a výzva se (byť až k tomuto okamžiku) stává perfektní a závaznou pro povinnou osobu.

V projednávané věci uplatňuje dovolatelka svůj nárok na vydání věci jako oprávněná osoba podle ustanovení § 3 odst. 2 písm. a) zákona č. 87/1991 Sb., a to jako osoba, jež byla závětí původní univerzální dědičkou. Ani podle názoru dovolacího soudu však podmínka vzniku nároku dovolatelky na vydání věci, spočívající v předložení závěti v dědickém řízení, nebyla splněna včas. Ze shodných zjištění státního notářství a odvolacího soudu, jejichž správnost ani odvolatelka nepopírá, vyplývá, že v protokolu o předběžném šetření z 4.1.1984, jehož správnost potvrdila svým podpisem, bylo při řízení o dědictví uvedeno, že původní vlastnice vydávaných věcí závěť nezanechala.

K prokázání svého tvrzení, že v rozporu s tímto protokolovaným údajem závěť na státním notářství předložila, dovolatelka v řízení o registraci dohody o vydání věci nenavrhl žádný důkaz, ačkoli podle ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb. povinnost prokázat splnění podmínek pro vznik nároku na vydání věci leží na oprávněné osobě. Pokud jde o předložení závěti v souvislosti s dodatečným projednáním dědictví podle ustanovení § 47 dříve platného notářského řádu (zákona č. 95/1963 Sb.), je třeba dovolatelce přisvědčit, že zákon č. 87/1991 Sb. nevyklučuje předložení závěti až v tomto dodatečném řízení, pokud původní řízení bylo podle ustanovení § 32 dříve platného notářského řádu zastaveno. Dovolací soud nepokládá za správný ani názor odvolacího soudu, že závěť musela být předložena v řízení o dědictví již před účinností zákona č. 87/1991 Sb. Z ustanovení § 3 odst. 2, věty první, zákona č. 87/1991 Sb. je totiž zřejmé, že nárok na vydání věci vzniká dalším oprávněným osobám i v tom případě, že původní vlastník vydávaných věcí zemřel až po účinnosti citovaného zákona, pokud k jeho smrti došlo před uplynutím lhůty uvedené v ustanovení § 5 odst. 2 tohoto zákona. Se zřetelem na to, že v takovém případě nemohlo být řízení o dědictví před účinností zákona zahájeno (a tedy nemohla být v tomto řízení před uvedeným datem ani předložena závěť původního vlastníka), nemohli by se univerzální závětní dědici objektivně stát oprávněnými osobami, ačkoli v případě úmrtí původního vlastníka jsou v pořadí dalších oprávněných osob na prvním místě.

Naproti tomu se dovolací soud ztotožňuje s názorem odvolacího soudu, že předložení závěti dne 10.3.1991 v souvislosti s návrhem na dodatečné projednání dědictví ohledně nemovitostí, jež jsou předmětem dohody o vydání věci, nemohlo mít právně relevantní účinky ve smyslu ustanovení § 3 odst. 2 písm. a) zákona č. 87/1991 Sb. Šlo totiž o majetek, který ke dni úmrtí jeho původní vlastnice byl již ve vlastnictví státu, a proto do dědictví po ní nenáležel. Právně relevantní mohlo být z tohoto důvodu až předložení závěti v souvislosti s návrhem na dodatečné projednání dědictví ohledně hrobky zůstavitelky - původní vlastnice vydávaných věcí. Tento návrh byl však podán až 10.4.1992, tedy po uplynutí lhůty uvedené v ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb. Dovolatelka tedy nárok na vydání věci uplatnila, aniž byly podmínky vzniku jejího nároku jako oprávněné osoby podle ustanovení § 3 odst. 2 písm. a) zákona č. 87/1991 Sb. splněny. Tento nedostatek, jak bylo výše objasněno, nemohl být zhojen předložením závěti až po uplynutí uvedené lhůty. Dovolací soud proto

shledal, že dovolatelkou uplatněný důvod podle ustanovení § 241 odst. 2 písm. d) o. s. ř. není dán; rozsudek odvolacího soudu je správný a dovolání bylo podle ustanovení § 243b odst. 1 o. s. ř. zamítnuto.

Výrok o nákladech dovolacího řízení je odůvodněn tím, že z povahy řízení o registraci smlouvy vyplývalo, že v něm nejde o úspěch nebo neúspěch ve věci ve vztahu mezi účastníky řízení, kteří také nejsou navzájem v postavení navrhovatele a odpůrce; proto nelze účastníku uložit, aby hradil náklady řízení jinému účastníkovi (§ 243b odst. 4, § 224 odst. 1 a § 251 odst. 1 o. s. ř.).